

Posudok

dizertačnej práce Mgr. Tomáša Zemana

Zlechov

Sídliště ze závěru doby římské a počáteční fáze stěhování národů a jeho postavení v rámci
pozdního svěbského osídlení Moravy

Už dlhšie očakávané komplexné spracovanie a vyhodnotenie známeho sídliskového výskumu Zlechov predstavuje dvojdielny manuskript, z čoho vlastná práca má 319 strán včítane 57 ilustrácií, plánov, máp, dvoch tabiel a vskutku obsiahlej literatúry na tridsiatich stranách. V tomto objeme sú zahrnuté aj prírodovedné analýzy (časť 8) v rozsahu 90 strán. Druhý diel tvorí autorom významne doplnená a zrekonštruovaná výskumná správa.

Aj keď by sa formálne zdalo, že spracovanie jedného sídliska vo forme dizertácie nie je dostatočnou témou pre prácu tohto druhu, každý, kto pozná dejiny výskumu a vyhodnotenia zlechovského sídliska potvrdí, že ide o náročnú a zložitú problematiku, ktorá sa týka citlivého obdobia prechodu doby rímskej a sťahovania národov a v minulosti bola aj stredobodom diskusie o počiatkoch slovanského osídlenia v stredodunajskom priestore. Preto je potrebné už úvodom pripomenúť, že Tomáš Zeman mal pred sebou ťažkú úlohu, ktorej sa zhostil na veľmi dobrej úrovni. Inou otázkou je, nakoľko úspešne dokázal tento kvalitne spracovaný a pripravený materiál kriticky vyhodnotiť a zasadiť do širšieho dejinného rámca.

V poslednej dobe, možnože pod tlakom zvýšenej potreby publikačných výstupov a narastajúceho množstva vedeckých podujatí, doktorandi pracujú „metódou postupných krokov“ – spracovávajú a publikujú jednotlivé časti práce už počas jej prípravy. Tak sa stalo aj v prípade posudzovanej dizertácie. Na jednej strane má mladý autor možnosť si v diskusii overiť svoje čiastkové výstupy a učiť sa formulovať svoje závery. V tomto smere je to určite užitočný postup. Na druhej strane ale nedôsledným a nerovnomerným zameraním sa na vybrané (dôkladnejšie či povrchnejšie spracované) kapitoly celkový text dizertácie pôsobí veľmi nevyrovnane. To sa stalo aj v tomto prípade, kedy autor (odhliadnuc od svojej diplomovej práce) postupne uverejnil nie menej ako päť štúdií na tému Zlechov, často dosť podobného obsahu. Zrejme dôsledkom toho je text dizertácie nevyvážený, miestami chaotický, a jej stavba nezodpovedá monografickému dielu.

Už bolo spomenuté, že rukopis T. Zemana má dva diely, pričom vlastnou dizertačnou prácou je prvý zväzok, druhý diel obsahuje zrekonštruovanú a zjednotenú výskumnú správu zo Zlechova. Priebežne číslované časti dizertácie (1-13) nevytvárajú prirodzené hierarchické členenie textu, ale mechanicky označujú rovnako úvodné, analytické, či záverečné časti ako napr. aj literatúru či zoznam vyobrazení. Aj sama štruktúra nie je najlepšia. Medzi

tradičné úvodné bloky o súčasnom stave problematiky a histórii a metodike výskumu sídliska v Zlechove je celkom neorganicky zaradená charakteristika prírodného prostredia lokality. Nasleduje kapitola 5 „Postupy současného zpracování dokumentace a nálezového fondu ze Zlechova“, ktorá má jedinú stranu... Aj ďalší text nie je rozčlenený podľa logických pravidiel odborného textu, čo značne zhoršuje štúdium práce.

Autorove problémy s hierarchickým usporiadaním vidno aj na analytickej časti rukopisu. Vskutku nezvyčajné členenie má podkapitola 7. 3. Kovové předměty, kde sú vedľa seba radené nerovnocenné kategórie, ako Depot poľnohospodárskeho a a remeselného náradia, zlomok bronzovej nádoby, spony, ihlice či náramok, ale je tu aj kategória „ostatní“, polotovary a pod. Dôležitý kovový predmet, v práci neopodstatnene zaradený medzi hroty (str. 113, obr. 22: 2) je v skutočnosti kresadlo a zároveň chronologicky citlivý artefakt, ktorý by si nepochybne zaslúžil väčšiu pozornosť i znalosť literatúry k tejto problematike (J. Bemmann, Liebersee 2003). Značný výskyt týchto predmetov v priestore bývalej przeworskej kultúry cez severokarpatskú skupinu až do stredného Podunajska dáva dobrú možnosť uvažovať nad vzájomnými vzťahmi týchto enkláv.

Primeraná je informácia o slovanskom horizonte lokality, ktorá obsahovo pochádza zrejme z pera L. Galušku, čo ostatne autor aj v texte uvádza.

Výsledky práce autor zhrnul v kapitole 11 – Závěry, ktorá je netypicky výsledkom analytickej práce s ilustráciami a zároveň aj záverečným vyhodnotením. Zeman konštatuje, že sa nepodarilo rozlíšiť jednotlivé vývojové horizonty sídliska, ktoré (napriek jeho viac ako storočnému trvaniu) pokladá za jednofázové (str. 281). Jeho opustenie dáva do súvislosti s odchodom Svébov spolu s Vandalmi do Galie a Hispánie. Upozorňuje tiež na skutočnosť, že v strednom Pomoraví spolu so zlechovským horizontom sa končí germánske osídlenie, bez kontinuity v nasledujúcich stupňoch sťahovania národov. Ďalším osídlením sú až – či je taktiež v Zlechove doložené - staroslovanské osady s keramikou pražského typu. Aj keď autorove vývody a závery sú opodstatnené, pri celkovej charakteristike doby na začiatku sťahovania národov som očakával fundovanejšiu a podrobnejšiu charakteristiku dobového obrazu z pohľadu archeologických prameňov, čo mal byť skutočný výstup analýzy zlechovského materiálu.

K výborným stránkam dizertácie patrí autorova maximálna snaha o čo najlepšie využitie prírodovedných a iných analýz rôznych súčastí nálezového inventára, ktoré vítane dopĺňajú pohľad na ináč pomerne skromný materiállový fond sídliska. Zemanova dôslednosť tu priniesla celý rad nových poznatkov a informácií. Výhradu však mám k zaradeniu blokov jednotlivých rozborov voľne do textu, čo čitateľovi značne sťažuje jeho sledovanie. Určenia a analýzy sú roztratené po rukopise medzi rozborom materiálu, ale aj sústredené do bodu 8. Autor mal výsledky využiť v texte s odvolaním sa na autorizované analytické texty v prílohe práce. Prínosom je aj geofyzikálne premeranie sídliska s výpoveďou o skutočnom rozsahu pôvodnej osady.

Pochváliť treba technickú úroveň rukopisu s veľmi dobrou grafickou úpravou. Text je písaný vecným kultivovaným jazykom, bez nadštandardného množstva omylov, textových a vecných chýb. Odstrániť treba duplicitné označenie tabuliek 1 a 2 v oboch častiach práce.

Napriek uvedeným pripomienkam konštatujem, že Mgr. Tomáš Zeman vcelku dobre zvládol spracovanie zadanej témy. Jeho úloha si okrem technického a odborného spracovania dostupného materiálového fondu vyžiadala aj časovo náročnú rekonštrukciu výskumných správ a detailné spracovanie nálezového materiálu. Jeho úsilie pomohlo bližšie objasniť dlho tradovaný problém prežívania svébskeho osídlenia na základe rozboru sídliska v Zlechove ako aj jednoznačne vyriešiť dlho tradovanú tézu o priamom vzťahu tohto horizontu k osídleniu s keramikou pražského typu.

Záverom konštatujem, že Mgr. Tomáš Zeman predložil kvalitnú, obsahovo aj technicky zvládnutú prácu, ktorá nepochybne spĺňa všetky požadované kritériá pre dizertačné práce v odbore archeológia. Preto navrhujem, aby mu bola na základe tohto konania udelená vedecká hodnosť PhD.

Nitra, 26. 11. 2008

PhDr. Karol Pieta, DrSc.